

AHISKA TÜRKLERİNİN ÖRF VE ADETLERİ

ASIF HACILI *

Habib Hüseyinoğlu İDRİSİ **

A : DÜĞÜN MERASİMİ.

Düğün : Ahıska Türklerinin hayatının en tatlı sevinci, süsü, en mutlu anlarından. Türklerin en hazin his ve duyguları, en hafif duyguları, düğünde gerçekleşir. Toplum, kendi geçimini, hayat ışığının ebediliğini düğünde anar. Halk kaygılarını ve acılarını düğünde giderir. Sonsuz saadete, hoş düşüncelere düğünde yer vermeye çaba gösterir.

Ahıska Türklerinin düğün merasimi aşağıdaki aşamalardan ibarettir.

1 : Kız sarraflamak (beğenmek).

Muasır Türklerin aile ilişkileri, tamamıyla demokratik ruha sahiptir. Her şeyin başlangıcı bir oğlanın bir kızı sevip, sevilmesinden başlar. Gönülsüz aile kurmayı, Türkler kötüler ve kabul etmezler. Bu konuda sözgelisi, şöyle bir masal vardır:

Gönülsüz sevmenin gözsüz oğlu olur. oğlan bir kızı sevdikten ve kızın da ona yabancı olmadığını bildikten sonra, bir sebeple bu haberi ana-babasına ulaştırır. Bundan sonra ana-babalar, kızı sarraflar,

---

* - Azerbaycan Devlet Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Öğretim üyesi.

** - Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Doğu Dilleri Öğretim Görevlisi

yani öğrenip, beğenir. Soruşturulur, kızı öğrenip beğenirlerse, evlenme merasiminin ikinci aşaması, Elçilik başlar...

2 : Elçilik.

Elçilik, adete göre, iyi gün sayılan Cuma akşamına bekletilir. Oğlanın ana-babası gider, kendisi bu işe iştirak etmez. Üç-dört yakın adam toplanıp, "Allah - Allah"la kız evine gelinir. Elçiler geldikten sonra kendisini bilmemezliğe vuran kız adamı, sofraya açar. Ama, oğlanın destesi yemeğe el vurmaz ve kız sahibi bunların ne için geldiğini anlar. Genel sohbetten sonra elçiler asıl söze geçerler.

- Biz sizin kapınıza hayırlı bir iş için geldik. Her günümüz böyle hayırlı geçsin. Allahın emri, Peygamberin kavli ile, sizin kız Fatıme'yi bizim oğlan Ahmed'e almak istiyoruz.

Kız tarafı adete göre şöyle cevap verir :

- Biz şimdi sizin niyetinize garşu değilik de, ama hele kızımız ceyuldur (küçüktür). Ben hele köçürmeyeceğim.

Yahutta :

- Bayük kardeşini eversek, sonra bunu köçürerik. Emisi gelsin maslahatlaşsak. Onsuz iş yapmarık.

Bunun gibi bahaneler ortaya atılır. Oğlan adamı :

- Düşünün, taşının, sonra yine gelirik.

diyerek, evi terk ederler. Böylece, hürmetli olsun diye elçileri üç defa gelip, gitmeye mecbur bırakılır.

Bu arada kız adamı, eğer ihtiyaç varsa oğlan hakkında bilgiler toplar. Nihayet, elçilerin üçüncü gelişinde taraflar eğer razı olur, "ikrara gelir" lerse, aynı gelişlerinde "şerbet içme" günü tayin edilir.

3 : Şerbet içmek .

Yine de Cuma akşamı oğlanın beş-altı yakın akrabası (can-ciğer arkadaşları), toplanıp gelir. İçki olmayan bir sofraya açılır. Genel tanışlık, sohbetle beraber, bazı gündelik olan meseleler konuşulur, o toplantıda "nişan günü" tayin edilir.

4: Gelin Görmeye Gitmek .

Şerbetten sonra, düğün gününe kadar her haftanın cuma akşamı, oğlan tarafı, o cümleden ana-babası gelini görmeye giderler.

Gelin görmeye gelen kaynana-kaynata diğer akrabalar, kız evine gelir, oturur. "İyi urbasını" (bir tür elbise) giyip, süslenmiş olan gelin, onlardan kaçar. Göze görünmez. Oğlan tarafı der:

- Gelsin, gelinimizi görak. Bize gelinimiz hizmet etsin. Bakak gelin misafir garşulamağa ne töyüdüdür (nasıldır).

Gelin yavaşça gelip kaynata ve

kaynanasının önünde eğilir (temenna aliyer). Sonra kaynana ve kaynata :

- Eyvallah, gelinimiz!

diyerek, geline hoş arzularını bildirir. Eski adetlere göre gelin "temenna aldıktan" sonra biraz durup başka odaya geçermiş. Şimdi ise odada kalarak akrabalarına hizmet eder.

Akrabalar birbirleriyle konuşur, sofraya açılır, geline "yüz görünce" adıyla hediyeler verilir. Hediyeler adete göre, "şal, foşu, kaftanlık, kaftan ve para"dan ibaret olur.

Nihayet, meclis biter. Akrabalar birbirlerine "hoş-sefa" ederler. Oğlan adamları :

- Allaha - Amanat etduh !

diyerek, giderler. Bu "yüz görme" merasimi düğüne kadar her cuma akşamı tekrar edilir. Haftalık "yüz görme"lerden ilave, eğer bayram olursa, geline bayramlık bahşişi de verirler.

5. Nişan Değişmek ve Urba Götürmek.

Nişan merasimi küçük düğün gibi geçilir. Davul-zurna çalınır, büyük sofraya açılır. Eskilerde bazı yerlerde nişana yalnız erkekler gidermiş. Şimdi ise kadın-erkek birarada giderler. Bazı yerlerde nişan zamanı kız evine yalnız altın bilezikler, takılar getirilir, elbise ise sonradan getirilir. Nişandan sonra bu elbise götürmek merasimine "urba götürmek" (paltar aparmak) derler. Ama, çoğu yerlerde nişan-urba bir olur. Son

zamanlarda bazen düğünle aynı günde yapılır.

"Nişan Değişmek" gerçekten de değiş-tokuş şeklinde geçer. Oğlan tarafı kıza aldıklarını kız tarafına, kız tarafı oğlana aldıklarını oğlan tarafına verir, değiştirirler. Kız tarafı oğlana üst giyecek şeyleri ve nişan yüzüğü verir. Oğlan adamı ise kıza nişan yüzükleri, kaftanlıklar, tavşalı, çeşitli takılar, boncuk, majar (altın madeni paralardan yapılan takı), beşbirli majar, kufe (küpe), bilezik, mahmudiyye ve gümüş kemer hediye eder.

6 : Kesim Kesmek

Nişanlandıktan sonra bir cuma akşamı, oğlan tarafı, kız evine düğün gününü tayin etmeye "anıxlamaya" ve düğün şartlarını kesmeye "kesim kesmeye" gelir. Sofra açılır. Düğün merasiminin meseleleri hallolunmaya başlanır.

7. Düğün Şartları İki Kısımdan ibarettir :

- A) BAŞLIK
- B) DÜĞÜN MASRAFLARI

Düğün masrafı veya pazarlık, eskiden para, koyun, yağ, pirinç, hayvan ve diğer şeylerden ibaretti. "Harç götürme" günü yeme-içme olur, ziyafet çekilir.

Başlık veya süt hakkı el adetidir. Genel kanun gibi korunur. Başlık verilmesini Türkler, ana-babalar kız büyütür ve onu başkasına verir, aynı zamanda kıza çeyiz hazırlıyor, buna göre de başlık kız adamına kalmıyor, gençlere

ev kurmalarında masraf edilir diye böyle şartlamışlardır.

Kaynaklardan anlaşıldığı gibi, XIX. yüzyılın seksenli yıllarında başlık, 15-20 adet dokuzluk liraymış. Kız tarafı buna ve ilave ata parasıyla çeyiz hazırlarmış. Ahalkelek obalarında çeyize sandık, yorgan, döşek, halı, palas, ibrik ve başka malzemelerden ibaret idi.

Ahıska taraflarında ise zengin aileler, çeyiz olarak kıza bir kaç altın yüzük, takı, döşek, çorap, şal, kaftan, yemeni, yorgan-döşük, bakır zarflar, palaz, halı, sandık, toplam 60-100 manat değerinde eşya verirlermiş. Bunların çok hissesi başlık ve "yüz görmece"ler hesabına alınırmış. Acaristan'da başlık 5 inek değerinde olurmuş. (Bkz. A. D. Andronikav, apısanie 3-go, yraveliskogo, poliçeyskogo yçastka axalçixskogo uezda Taflisskoyi gubernii - 3 KORGGO, Tiflis, 1894, K-XVI, Ctr.28p A. Frenkeli, Oçerki curuk-su; Batuma, Tiflis, 1879, s.21)

Yeni devrelerde başlık ve düğün masraf, birbirine karışmış. Yani kız tarafına tahminen 1500-2000 manat değerinde para verilir. Ayrıca masraf bağışlanmamaktadır.

Bazen başlık genellikle alınmaz. Oğlan tarafından yalnız ana hediyesi kabul edilmektedir.

Türklerde zorla kız kaçırmaya "kız kapmak" çok nadir durumlarda görülür. Muasır dönemde ise böyle haller görülmemektedir.

Eski adete göre oğlan, kızın

başından şalını ya da mendilini kapıp kaçırırsa, o kız onun ki sayılır. Daha başkası o kızı isteyemezdi. Tabi ki, bu adetin de arkasından karşılıklı gizli sevgi vardır. Bu hareketle oğlan aslında kendi sevgilisini olabilecek rakiplerden korurdu. Şimdi ise bu adet silinip gitmiştir.

8. Davet :

Düğünden bir iki hafta önce, "teklifa" denilen davetçi, köy ahalisini düğüne davet eder. Her köyün daimi "teklifçisi" vardır. Bunlar herkesi düğüne davet eder. Davetli olan herkes evden kendisini teklifçiliği meslek seçen bu kişiye müeyyen bahşiş (para, şirniyyat, bastırma, sucuk, meyve) verirler. Düğünün hayırlı olmasını dilerler.

9 : Kına Yaktı.

"Kına Yakmak" için oğlan tarafından birkaç kadın, kız evine gelir. Kendileri ile düğün için kına şirniyyat, çerez honcaları, hediyeler getirirler.

"Kına Yaktı" merasimi maniler ve türkülerle süslenir. Bu mani ve türkülerin çoğu kederli olur. Baba eviyle ayrılır motifleri söylenir. Epey sonra gelin yavaş yavaş ağlamaya başlar.

Kına gecesi söylenen "Köçecek Kız" türkülerinden biri şöyledir:

Ağır ağır ev süpürdüm,
Şimdi koydum gediyerim,
Ağır ağır sofrayı kurdum,
Şimdi koydum gediyerim.

Helal edin anam-babam,
Şimdi koydum gediyerim.

Ağır ağır urba geydim,
Şimdi koydum gediyerim,
Şen olasın, babam evi,
Şimdi koydum gediyerim.

Helal edin anam-babam,
Şimdi koydum gediyerim.

Başka bir hazin türkü de şöyle
söylenir :

Düz kabını duzsuz koydun,
Anaciyin kızsız koydun,
Baba evin ıssız koydun,
Gelin, kınan mübarek olsun!

Atlandı geçti eşiği,
Sofrada kaldı kaşığı,
Baba öynün yaraşığı,
Gelin, kınan mübarek olsun!

Biner atın iyisine,
Çıkar yolun kıyısına,
Selam söylen dayısına,
Gelin, kınan mübarek olsun!

Kına gecelerinde Türk illerinin
bütün bölgelerinde diller ezberi olan ;

Geline bak geline,
Kına yakmış eline,
Gelin durmuş gediıyor,
Güveyinin evine.

gibi güzel maniler de söylenir.

Kına gecesi oğlan evinde de şenlik

olur ve ziyafet çekilir.

10 : Meslehet Aşı.

Düğünden bir gün önce akşamüstü akrabalar "meslehet aşısı"na toplanırlar. Meslehet aşında düğün meşvereti geçirilir. İşler bölüşülür. "Sebze, kartol doğraniyer", "Ciğer-egrebe"ye (yakın akrabaya), dost-tanıdığa, konukomşuya siparişler verilir. Meslehet aşısı, hem oğlan, hem de kız evinde icra edilir.

11 : Gelin Çıkarmak ve Getirmek.

Meslehet aşısının ertesi günü "hayırlısınann cümlemizi toylara ulaşırsın", düğün şenliği başlanır. Sabah erkenden kazanlar asılır. Gündüz gelip gidenlere yemek verilir. Oğlan evinde de, kız evinde de "evle" (öğle) kazanları kurulur, misafirlere yemek verilir.

İkinci olmadan, öğle zamanı kız evine davul-zurna ve o topluluktan kadınlar bu guruba katılsa da kız getirmeye giden bu gruba yine de "atlılar" katılır.

Gelin tarafı da "atlılar"a özel sofraya açar ve davul-zurna çalınır, şenlik böylece başlar.

Kadınlar eve geçer. Gelin ortaya çıkar. "Urba" açılır. Yani gelinin süslenmesi ve giyim-kuşamı sergilenir. Misafir gelmiş kadınlar da "urbaya" katılır. Yani şirinlik (5-10 manat para) verirler.

Sonraysa kayınpeder, büyük kardeş

içeri gelini çıkarmaları için girer.

Bu arada "çerez oynadılar". Yani, gelinin küçük kardeşi, içinde çerez, şirni olan ve mumlar yanan siniyi elinde oynatır.

Bundan sonra gelinin kardeşi onun belini bağlar; (Azerbaycan Türklerinde ise beyin kardeşi) gelinin belini bağlarken kardeşi, "bağlanmıyer" der. Oğlan tarafı ona para verir ve bağlatırlar. Çerez oynatan kıza da para verilir. Gelinin bir kardeşine de sandığı açtırlar. O'da, "açılmıyer" diyerek bahşiş kazanır.

Daha sonra yengeler gelinin beline gelinliği rızıklı olsun diye ekme koyarak şal ile bağlarlar.

Sonunda kayınpeder gelini alır ve dışarı çıkarır. Bu arada çalgıcılar "gelin çıkarma türküsü" söylerler.

Gedin anama söyleyin,
Bene ağlasın.
Gardaş gelsin, gediyorum,
Belim bağlasın.

Çok yedim naz-ı nimetin,
Şen babam evi.
Şimdi de tökdüm gediyorum,
Kal babam evi.

Gelin kalmış ağır-ağır,
Çıkıp gediye,
Evde kalan karı ana,
Feryad ediyer.

Bu Türkü herkesi duygulandırır. Bir an durduktan sonra nihayet gelini eskiden

at arabasıyla, şimdi özel arabalarla götürürler. Bu arada oğlan ve kız tarafından iki genç güleşmeye başlarlar. Kayınpeder onlara para verip barışmaları için razı eder.

Kız tarafı da "atlılara" binip, oğlan evine giderler. Yol boyu gençler yolu keser ve kayınpederden, "ya harçlık, ya hasım (pehlivan" talep ederler. Parayı alıp bağı çözerler ve yolu açarlar.

Bazı yerlerde gelinin önünü koçla keserler. Gelinin gücü yeterse koçu arabaya alır ve kendisiyle götürür. Veya babası koçun parasını verir ve yolu açarlar.

Kızı götüren guruptan ileri 3-4 kişi atlı "haberciler" çıkar. Elllerinde iki bıçağa takılmış ekmek, tavuk (veya et), oğlan evine müjdeyi vermeye koşarlar. Birinci gelen oğlana da ötekilere de müjde verirler.

Gelin gurubu gelip, oğlanın evlerine yakınlaştıklarında dervazanın yanında durur. Kendi akrabasından olan "megerler" adlı yakın adamların kardeşi, amca oğlu, dayı oğlu gelip izin vermemiş, gelin arabadan inmez. Yoksa gelir ve öküz ister. Öküzün kulağını kesip kan çıkardıktan sonra gelinin arabadan inmesine izin verir. Bu öküz geline hediye olur.

Gelini arabayla eve getirirken, bey sağduşu ve solduşusu damdan, eyvandan, hasardan tek sözle yüksek yerden gelinin başına para şirni serperler. Sonra bey ve sağduş-solduşu yere inmek isteyince gelinin grubuyla gelmiş oğlan çocuğu

merdiveni yere koymaz. Bu oğlanın elinde "küçük cama yastık" (normal yastık) olur. Bu yastık için de beyden para alınır.

Gelin kapıdan içeri girince onun elini bala batırırlar. Gelin balı kapı çerçevesinin yukarı kısmına sürer. Eşiğin önünde saksıdan kap koyarlar. Gelin ayakkabıyla onu da kırar. Bu arada çalgı devam eder. Çalgıcılar geline "hoş geldin" söylerler.

Gelin deyer ana-ana,
Sözü deyer yana-yana,
Kaynanadır sene ana,
Gelin, hoş geldin, hoş geldin.

(Ağlama gelin ağlama, sızlama gelin sızlama).

Gelin deyer baba-baba,
Sözü deyer kaba-kaba,
Kaynatandır sana baba,
Gelin hoş geldin, hoş geldin.

Gelin deyer bacı-bacı,
Yaşı töker acı-acı,
Görümündür sana bacı,
Gelin hoş geldin, hoş geldin.

Gelin deyer kardeş-kardeş,
Sözü değer yavaş-yavaş,
Kayın ağan sene gardaş,
Gelin hoş geldin, hoş geldin,
Yenge hoş geldin, hoş geldin.

gelini eve soktuktan sonra o bir köşede ayak üstü durur, kaynata izin vermeden oturmaz. Kaynata 2-3 defa gelinden oturmasını rica eder. Ama gelin oturmaz. Nihayet kaynata bir hediye üzerine alır

ve gelin oturur.

Gelin eve girdikten sonra dışarda
"sağduş-solduş türküsü" okunur.

Aşık sözünü başlasın,
Düşmanlar ışını boşlasın,
Mevlam sizi çift saklasın,
Ağa güvegi, bey sağduşu.

Yüce-yüce yucalasuz,
Padişahdan tac alasuz,
Bir yastukta gocalasuz,
Ağa güvegi, bey sağduşu.

Dünyanın bulunmaz ucu,
Mevlam da vermesin acı,
Olasun başumun tacı,
Ağa güvegi, bey sağducu.

gelin içeri girende bey dışarda olur.
Gelinin yakın akrabalarından olan
Megerler (genç erkekler) bir oda da
oturup yer-içerler. Eniştelерinin (beyin)
sağduşu-solduşu onlara hizmet eder ve
megerler el adetine göre, onları mümkün
olduğu kadar çok buyurmalara, eziyetlere
tabi tutarlar. (Kaz, koyun kesilir ve
saire şeyler isterler). Sağduşu-solduşu
megerlerin bütün isteklerini yerine
getirmelidirler.

Düğün şenlikleri devam ederek davul
zurna çalınır. Halay, bar, ecere horumu,
Topalı, Türk marşı oynarlar. Bu arada
"Toboşnene" adlanan mizahlı oyun oynanır.
Kadın elbisesi giymiş maskaracı kişi,
(toboş nene) halkı eğlendirir.

12 : Güvegiye Vermek : (Gerdek)

Güvegiye vermek zamanı yaklaştıkça oğlanı sağduş-solduşu ile beraber eve getirirler. Oğlan ve yengeler (babalık), oğlanın anası sağduşu, beyi solduşu ve gelini güvegiye - özel süslenmiş gelin odasına alırlar. Gelin ve bey güvegiye girende birbirinin ayağına basmaya çalışırlar- . İnançlara göre hangisi ilk olarak bir diğerrinin ayağına basarsa, ömür boyu onun sözü geçerli olurmuş.

Güveyi odasında gelin yatağına bir oğlan çocuğu koyarlar. Bunun nedeni, ilk çocuklarının oğlan olması. Odaya giren gelin çocuğu kucağına alır ve öper.

Sonra bey ve geline bır sini yemek, tatlı getirilir. Sinide numlar yanar.

Akrabalar enişte ve gelini alkışlarlar ve saadet, hoşbahtlık arzu ederek odayı terk ederler.

Ahıska Türklerinin eski adetine göre ilk gece bey geline yaklaşmamalıdır. İlk gece sohbet, birbirine uyuşma gecesi olmalıdır. Dışarıda düğün tüm gece boyunca devam eder...

13 : Duvağı Açımı (Yüz görme).

Güveginin ertesi günü yine kazanlar kurulur, davul-zurna çalınır, şenlik yapılır. Oğlan şenliğe çıkar, kız odada kalır. Düğün meydanının ortasına şal serilir. Yengeler ve herkes toplandıktan sonra gelini davul-zurna eşliğinde çıkarır, ortaya getirirler.

İki yengesinin arasında ortaya çıkmış gelin şenliğe "temenna eliyer"

diye selamlar. Yine de gelinin yüzü örtülü olur.

Sağduşu elinde iki hançer veya bıçak meydana çıkar. Hançerleri yukarı kaldırır, çalgı kesilir. Sağduşu halka hitaben:

- Hanım neneler, hanım bibiler,
gelinin dilini mi keselim,
lisanını mı?

Bazıları "dilini", bazıları da "lisanını" (yani, konuşmasını).

Sağduş gelinin başında, kathanın üzerinde olan katlanmış şalı hançerle kaldırıp tekrar yerine koyar. Bu iş 3 defa tekrarlanır.

Sonunda yengeler gelinin duvağını açarlar. Tavşalını gözlerine kadar kaldırırlar. Bundan sonra gelin yüzü açık kalır. Biraz durduktan sonra odasına götürülür.

Şenlik devam eder. Meclis kızıdır. Aşıklar meydana girer...

Nihayet, düğün meclisi biter, halk dağılır. Bey evinde kızın megerler (en yakın akrabaları) ve yengeler kalır. Onlar gelinin odasını süsler. Çeyizini yerleştirir. Sonunda geline hediyelerini verip giderler. Kız tarafından yalnız yenge kalır. Ertesi gün yenge gelinin "yüz ağluğunun şahitliğini ediyor" ve baba evine "yüz ağluğu" müjdesini götürür.

14 : Yüzgördü "Enişteluğe Getmak".

Düğünden iki gün sonra sağduş, enişte (bey), eniştenin yakın akrabaları ve dostları gelin evine "yüz gördüye" (enişteliğe) giderler. Enişteliğin maksadı beyin kaynata evi ile tanışlığıdır. Enişte bütün meclisi "tek diz" (bir dizi üstünde) oturur. Kız evinden odaya giren herkesin ayağa kalkarak saygıda bulunur.

15 : Ayak Döndü.

Toydan 2, 3 hafta sonra oğlan tarafı gelini de götürüp tekrar kız babası evine giderler. Bu meclise kadar kızın ana-babası enişte evine gidemez.

Ayak döndüden sonra normal gidiş-geliş ve müstakil aile hayatı başlar.

Düğünden sonra gelin bir ara kayınpederinin yanında konuşmaz. "Lisan kesmek" budur. İki-üç yıldan sonra konuşmaya başlar. O da çok alçak sesle olur. Mesket yöresinde gelinin ilk aylar yaşlı akrabalarla konuşmaması geçmiş döneme ait kaynaklarda da rastlanılmaktadır.

B : BAYRAMLAR

Ahıska Türklerinin hayatını nevrüz, yılbaşı, hıdırellez, mevlud, recep, kurban, ramazan, aşure gibi bayramlar, "yığınak", "sıra türküsü", "sıra oyunu", "sıra masalı", "fincan-yüzük", "süpürge seyri" diye adlandırılan eğlenceler, aşık meclisleri, nağil geceleri süslenmektedir.

İhtiyarlar "aşure"de kuru üzüm,

fasulye, kargı dalından pişirilen "aşura"nin, mevlüd şerbetinin ve helvasının tadını şimdi de hatırlıyorlar. (Bu bayramlarda et, yağ, yumurta kullanılmaz). Küçük düğün gibi geçirilen sünnet vakti al kelağayılarla (bir tür baş örtüsü) süslendirilmiş, ihtiyarlardan konuşur. Hazin nevrüz gecelerinin sevincini unutmuyorlar.

En çok sevilen bayram "Ramazan Bayramı"dır. Oruçluğu yakınlaştıran ramazan şimdi de büyük toplum şenliği gibi geçirilir. Son yıllarda Sabirabad ve Saatlı'daki türkler, ramazan bayramına Adıgün kalhozuna toplaşır. Musiki, ceng, raks, maniler, şiirler, bu toplumun şenliğine güzellik verir.

Ramazan bayramında Türkçe eski dualar okunur. Sabirabad'ın Tinglik Kooperatifinde yaşayan Cürçütlü Molla Muhtesim'in dilinden yazıya aldığımız ramazan dualarından bir kaçını aşağıda örnek olarak gösterebiliriz :

flahi deliruz her an,
Ayırma imani bizden,
Temennamız budur senden,
Gam gününde sen şad eyle.

Bu ramazan izzetine,
Leyley-i - kadr hürmetine,
Ol resulun şefgetine,
Günahlardan azad eyle.

Sen bilirsun halımızı,
Azad eyle tenimizi,
Yıkma bizim canımızı,
Lütfünle sen azad eyle.

Türkler şimdi de ramazana kadar oruçluğun her gecesi bir eve "iftar açmaya" toplanırlar. İftar geceleri genel sohbetler arasında olur. Çetin meseleler çözülür, namaz kılınır, dualar okunur, oruçluğun ilk 15 günü merhaba kasideleri söylenilir:

Mübarek ramazan geldi,
Mescitler nurla doldu,
Mevlam bize kerem kıldı,
Merhaba, ay şehri-ramazan, merhaba.

Bu ay ilde bir kez gelur,
Bunun kadrini kimler bilir,
Nece canlar ermez ölür,
Merhaba, ay şehri-ramazan, merhaba.

Rahmet ayı geldi bize,
Safa saldı kalbimize,
Seni dutmak farzdur bize,
Merhaba, ay şehri-ramazan, merhaba.

Son 15 günde ise ramazana elveda söylenir:

İlahi dinleyen canlar,
Bu aya izzet kılanlar,
Amelde zâkir olanlar,
Gider oldum ben, elvida!

Enişledi şindi yolmuz,
Açılmaz gâmdan kalbımız,
Arşu-alada turacımız,
Geder oldum ben, elvida!

Günbegün yukum döşrülür,
Asiler aklın şaşurur,
Canını narda bışurur,
Geder oldum ben, elvida!

Ramazan bayramı ile Kurban bayramı arasındaki 70 gün zarfında türklerde düğün yapılmaz. Kurban bayramında her aile bir koyun veya 7 aile birlikte bir cöngü kurban kesip ihsan ederler.

Türkler yılbaşı, mevlud, nevruz bayramlarını da özel bir şekilde kutlamaktadırlar.

Yılbaşında ilk eve gireni arpa çuvalı üzerinde yılın berekekli olması için oturturlar. Eve erkek hayvan getirirler, ayağı uğurlu olan adamı davet ederler.

Mevlütte ise herkese mevlüt şerbeti dağıtılır, kasideler okunur :

Gel içelim kana-kana,
Şifadur mevlud şerbeti,
Zikr edelim döne-döne,
Şifadur mevlud şerbeti.

Aşk ataşına yanalım,
Şem'i pervane dönelim,
Mü'minler için kanalım,
Şifadır mevlud şerbeti...

Bütün bayramlarda Türkler ihtiyarların yanına giderek ihtiramlarını bildirirler. Bayramlar toplumla, şenlikle beraber geçirilir.

C : EĞLENCELER

Ahıska'da en güzel el adetlerinden biri de "yığınak" olmuştur. Yaz ayında birkaç yakın köyün adamı toplanır, bir aylığına dağa "tamaşaya" çıkardılar. "Yığınak" vakti çalgı çalınır, ceng tutulur, el oba şenlenir. Dağa Mayıs'ın

yedisinden "camuškıran fırtınası"ndan sonra çıkılır. Bir ay kadar kalınıp, biçim zamanı köylere dönülür. En safalı "yığınak" yerleri Persat, Horoz, Abastuban yaylalarıdır.

Uzun kış geceleri, işin az olduğu mevsimlerde Ahıska Türkleri, hayatlarının tatlı sohbetler ve rengarenk eğlencelerle süslenmişlerdir.

Türk ihtiyarları normal kış sohbetlerinden ilave, o dönemde toplum arasında geniş yayılmış sıra türküsü, sıra oyunu, sıra masalı, değışmeler, fincan-yüzük, süpürge seyri denilen eğlenceleri de güzel hatırlıyorlar.

Bu eğlencelerde kadın ve erkekler, çocuklar her akşam bir eve toplanırlar, çoğu zaman yemek-içmek verilmez, sofrada adeten çeşitli çerezler, tatlılar, su börekleri olurmuş.